

TAKÁCS FERENC

Mátyásföld létrejötte és nevének eredete

Mátyásföld keletkezése azzal a prózai aktussal kezdődött, hogy a Budapesti Központi Általános Tejcsernok Rt. elnöke, Kunkel Imre megvásárolt Cinkota földesurától, Beniczky Gábortól 75 kataszteri holdat. Semmi kétség, hogy az új települést Mátyás királyunk tiszteletére nevezték el. Az is természetes, hogy rögvest lábra kapott a legenda: az igazságos király vadászterülete volt valamikor ez a térség. Az itt lakók többsége máig hiszi ezt, pedig markáns kérdőjelet kell az állítás után tenni. Tucatnyi helyen él a tévhit, hogy Mátyás vadaskertje itt vagy ott volt, így aztán bocsánatos bűne a mátyásföldieknek, hogy körükben is burjánzott ez a mendemonda. A legendák genealógiáját érzékeltetésül idézünk néhány sort Gyárfás Endre Mátyásföld című írásából: „Mátyás királlyal gyermekkoromban ismerkedtem meg. Büszke voltam, hogy az ő „földjén” lakhatom és hogy naponta láthatom kőbe véssett arcvonásait – még nem tudtam mennyire idealizálták – a róla elnevezett téren. Rajzfüzetembe sötét figurákat firkáltam, hogy „megelevenítem” a Fekete Sereget, s ha a hadakozás szót hallottam, csakis az ő kardjaik csattogása, lovaik vágatása jutott eszembe. Az én tudatomban Mátyásföld a hajdani király birtokaként élt. A könyvtárban csodálkoztam, hogy a polcokon miért nincsenek Corvinák, a cinkotai templomban pedig áhítattal bámultam a kántort. Őszintén elbúsultam, amikor az első elemiben közölte velünk a tanító néni, hogy meghalt Mátyás, oda az igazság.” Így születnek és múlnak el legendáink, amelyek azonban igen fontos szerepet töltenek be egy-egy közösség összekovácsolásában.

Mátyás alatt bizonyíthatóan több vadászatra használt terület létezett például Budán (Zugliget, Solymár, stb.), valamint szerte az országban (Visegrád, Tata, Komárom, Zólyom). Arra a kérdésre, hogy miért volt szükség Pesten is egy vadaskertre, Salamon Ferenc Budapest története című művében ezt olvashatjuk: „Mi szükség volt neki Pesten is vadaskertre, mikor az egykori Nyék falu táján a mai Ferenchalma és Zugliget rengeteg erdeje egy Hódító Vilmos szenvedélyét is kielégíthette volna, jobban, mint a pesti homok szálanként ültetett erdeinek vadjai. Kétféle vadászatot kínált a pesti határ: egyik a nyúl- és rókavadászat. Az is bizonyos továbbá, hogy az agarászat szintén szokásban volt errefele, mivel a pesti avaron ehhez tágas mező nyílt. Az Agár vagy Agarás-tó – mely fölött Jenő földesurai pörlekedtek a pestiekkal – onnan nyerte nevét, hogy a király agarasa, vagyis agarainak tanyája ezen tó szomszédságában lehetett. Volt azonban ezen a tájon másnemű oly vad, mellyel a budai rész rengetegei nem dicsekedhettek: a tavak vadlibái és más vízi madarai. Ebben a tekintetben a király kertje jól volt elhelyezve a mai Városligeti Fasornak jobbra és balra elterülő kertjeinek helyén. Mögötte egy jókora tó, melynek a mostani csak degenerált utódja”. Salamon szerint – másokkal együtt – a pesti királyi vadaskert nem a mai belváros helyén volt – ahogy azt Bonfini állította¹, – hanem „a városon kívül, a mezőn fekvőnek kell tartanunk”.

A következő logikus kérdés az lehetne, hogy vajon meddig terjedhetett ez a bizonyos vadászterület? Elérte-e Cinkota határát és ezáltal lehetett-e Mátyásföld helyén? A választ Schmall Lajos írásaiban találjuk², valamint Rómer Flóris által felkutatott térképen, mely szerint az északi kerítés bizonyosan a Csömöri út mentén húzódott. Fontosabb viszont azt tudnunk, hogy kelet felé meddig tartott a vadaskert? Erre egy 1701-ben készült határbejárási jegyzőkönyv utal, mely azt állítja, hogy a királyi vadaspark Rákosszentmihály és Cinkota határáig terjedt. A térség történetének neves kutatója, Lantos Antal viszont azt állítja, hogy „Mátyás király vadaskertje nem a kerületünk (XVI. kerület) területén volt, hanem a történelmi leírások alapján... a mai Kerepesi út északi oldalán

¹ Bonfini azt állította, hogy: „a pesti mezőn, a várostól egy római mért földnyire volt a királynak egy kellemes nyaralója, hová eljárt vadászni”.

² Vö.: *Scmall Lajos*: Adalékok Budapest Székesfőváros történetéhez I-II. Bp. 1899.

a Keleti pályaudvartól indulva, körülbelül a Körvasút sorig terült el”.³ Az utóbbi állítást támasztják alá jelenlegi adataink is, így valószínű, hogy a mai Mátyásföld széléig sem ért el a királyi vadászó hely.

A korabeli névadók természetesen nem tudhattak erről ennyit, de elősorban nem is a vadászkertről adták Mátyásföld nevét, hanem királyunk iránti tiszteletből.⁴ Ehhez a vonzódáshoz egy másik legenda adott támaszt: a cinkotai kántor esete Mátyás királlyal. Ez a tucatnyi alakban ránk maradt kedvelt mese a Nagyicce és Cinkota közötti területet érinti, melybe a mai Mátyásföld is beleértendő. Az viszont már nem legenda, hanem bizonyítható tény, hogy Mátyás király gyakorta megfordult itt, mivel ez volt az egykori országgyűlések színhelye. Többek között a Rákosmezőn választották apját, Hunyadi Jánost kormányzóvá, majd később nagybátyját, Szilágyi Mihályt is. Ezzel összefüggésben idézzük dr. Császár Ferenc helytörténész kéziratos anyagából a következőket: „A Rákospatakon túl Pest városáig terjedő terület – közismerten Rákosmező – a királyi kincstár birtoka volt, hol az országgyűléseket tartották. A király és udvartartása – az egybegyűlt több száz nemessel – innen indult vadászútjára a gödöllői hatalmas erdőszélig, amelyet a mindenkori uralkodó vadászterületeként tartották nyilván. Kétségtelen, hogy Mátyás király népes vadász társaságával számos alkalommal haladhatott át a mai Mátyásföld területén, de semmi valószínűsége sincs, hogy a díszes kompánia számításba vette volna a mindössze 34 hold körüli kis erdőszéletet.”

Mátyásföld neve azonban leginkább azzal hozható összefüggésbe, hogy az alapító atyák minden áron vonzó történelmi nevet kívántak adni az előkelő nyaralóhelynek. Az előzőekben érintett legendák, továbbá a történelmi tények szinte kínálták Mátyás királyt névadónak. Ehhez még sokban hozzájárult, hogy akkor az országban (Magyar Királyság) sehol nem volt Mátyásról elnevezett helység. Csak később történt egy halvány próbálkozás arra, hogy a XII. kerületet (ma Hegyvi-

³ V.ö.: *Lantos Antal* írása a XVI. kerületi Fórum című lapban, 2001. július 2. szám.

⁴ Ha Mátyásföld alapítói behatóan ismerték volna az Árpád-kori okleveleket, akkor adhatták volna a településnek Bökényföld nevet is. A Bökény nemzetségnek ugyanis itt volt két ekényi /mintegy 250 kat. hold/ föld birtoka, amelyet később a cinkotai hercegi uradalomhoz csatoltak. Egyébként a „bukenfeuldu” név török eredetű és „erdős dombot” jelent, mely igen találó az „ősmátyásföldi” terület jellemzésére.

dék) Mátyás király városává nevezzék ki. A Hollós Mátyás Társaság kezdeményezésére végül 1940-ben – Hunyadi Mátyás születésének 500. évfordulóján – a belügyminiszter áldását adta „Mátyásvárosra”. Figyelemre méltó a korabeli indoklás: „Budapest székesfőváros közönsége ezzel a határozattal Hunyadi Mátyás, a legnépszerűbb király, a kiváló katona, államférfi és diplomata emlékét kívánta megörökíteni. Az olasz renaissance műveltségének európai vonatkozásában is kimagasló alakja, korát mindenben megelőzte, többek között abban is, hogy Buda természeti szépségeire felfigyelt: az ország kormányzásában elfáradt lelkét sokszor pihentette a budai hegyekben, ahol nyári lakot is épített magának.”⁵

A történelem fricskájaként egy másik Mátyás is névadója lett egyik hazai településünknek. Az illető se igazságos, se tiszteletre méltó nem volt, hiszen nem más, mint a pártállami diktatúra megalapozója, Rákosi Mátyás. Ez a helység *Mátyásdomb*, mely Fejér megyében található az enyingi kistérségben. A község Feketepusztá néven alakult 1952 januárjában meg úgy, hogy hozzácsatolták Ágoston-pusztát, a Fáni- és Pálmajort valamint Pinkóc-pusztát. Rövidesen azonban Mátyásdombra változtatták a nevét, mivel ugyanazon év júliusában Rákosi 60 éves lett, és többek közt ezt kapta „ajándékba”...

1887-ben azonban a Mátyásföldi Nyaralótulajdonosok Egyesületének alapító tagjai mit sem tudhattak Mátyásvárosról és Mátyásdombról, így teljes joggal elsőként nevezhették el szűkebb hazájukat igazságos királyunkról Mátyásföldnek.

A névadás után az alapítók minden hivatalos és nem hivatalos iratukban a Mátyásföld megnevezést használták. Ennek eklatáns példája és egyben Mátyásföld legfontosabb dokumentuma az 1887-ben kötött szerződés, amely a cinkotai uradalom és a Mátyásföldi Nyaralótulajdonosok Egyesülete között jött létre.⁶ Ez az alapító okirat indította útjára Ómátyásföld egyedülálló fejlődését, melyből végül „Pest Rózsadombja” lett. A szerződés elővételi jogot biztosított a Beniczky-féle földbirtok további eladásánál, az egyesület jelölhette ki a vevőt, kikötötte az árat és a terület nagyságát (600 négyszögölnél kisebb telket

⁵ Lásd: Szatucsek Zoltán írása, *Népszabadság*, Budapest melléklete, 2000. július 1.

⁶ Körmendy-Ékes Lajos: *Az ötvenéves Mátyásföld*. Mátyásföld. 1938.

nem lehetett kialakítani). Az utcák szélességét tizenöt méterben limitálták, és azonnali fásítást kezdeményeztek. Ezek – és a további rendelkezések – azt a célt szolgálták, hogy a telep kialakítsa, illetve megőrizze kertvárosi jellegét. Pest megyében az volt ekkor a gyakorlat, hogy a főszolgabíró egy személyben képviselte a műszaki hatóságot, ami általános anarchiához vezetett. Szükségszerű következményként így a főváros környékén elszabadult az igénytelen építkezés: egymást érték az ízléstelen tűzfalás viskók, az ólak, a fészerek és köztük néha egy-egy villaszerű épület. Ami az egészségügyi állapotokat illeti ezen a téren is aggasztó volt a helyzet (a nyitott pöcegödrök és a kutak szoros közelsége). „Úgyszólván csak két tényező irányította a települések építkezéseit: a parcellázók kapzsisága, meg az egyes építkezők önző érdeke. Valóságos oázist alkot ebben a környezetben Ómátyásföld, melynek különös érdekességet az ad, hogy kizárólag társadalmi összefogás eredménye és mint ilyen, követésre méltó példa arra, hogy tervszerű, okos elindulással, telekkönyvileg biztosított megfelelő tulajdonjogi korlátozásokkal, összefogó, megértő együttműködéssel milyen szép eredményt lehet elérni nálunk is.”⁷

Ami az elért szép eredményeket illeti, azt egy rövid összefoglaló listával érzékeltetjük:

- 1888 tavaszán megkezdődött a fásítás, amelynek tanúi a ma is élő terebélyes platánok;
- szintén 1888-ban indult útjára a Budapesti Helyiérdekű Vasút (HÉV);
- 1891-ben az egyesület újabb 33 kataszteri holdat vásárolt és parkerdőt telepített rá, ez az Erzsébet-ligetnek nevezett komplexum;
- 1896–98-ban megépült a három tantermes iskola, ahol Czukrász Róza kidolgozta a betűvetés tanításának híres módszerét;
- 1900-ban a lakosság száma megközelítette a 800 főt, és gomba módra szaporodtak a szebbnél szebb villák, valamint kiépült a korszerű infrastruktúra;
- a HÉV rákosszentmihályi oldalán újabb parcellázások következtében létrejött a Tusculánum vagyis Új-Mátyásföld.
- 1907-ben felépült az impozáns katolikus templom és beindult az önálló villany- és vízmű;

⁷ Uo. 8-9.

- 1918-ban a mátyásföldi repülőtérről elindult a Budapest-Bécs közötti légijárat;
- 1932-ben megnyitotta kapuit a Corvin Mátyás Gimnázium, majd rá egy évre önálló község lett Mátyásföld.

Sorolhatnánk még hosszasan az egyesület és a mátyásföldiek erőfeszítéséből született gazdasági és kulturális sikereket, mindaddig, amíg ennek sajnálatos módon végét nem vetett a Rákosi-korszak önkénye. Erről és a következő évtizedekről itt nincs módunkban értekezni, akit közelebbről érdekelne a téma, az a jegyzetekben talál forrásokat.⁸

Az 1989-es „bársonyos forradalom” reményteli fordulatot hozott a település felvirágoztatását illetően és jó úton jár Mátyás király földje, hogy újból „Pest gyöngyszemévé” váljék.

A Mátyás téri Mátyás-szobor
(Képeslap, Mátrai Lajos 1896-ban felavatott alkotása)

⁸ *Körmendy-Ékes Lajos*: Az ötvenéves Mátyásföld; Corvin Hírnök (XVI. ker. Corvin Klub) 1989 és további számai; Corvini Domini (a Mátyásföldi Lakás- és Háztulajdonosok Egyesületének Lapja); Sajtótörténet (szerk.: Benedek Ágnes) Kertvárosi Helytörténeti Füzetek 1. szám; Mátyásföld százötz év. Képeslap album. (Szerk.: dr. Takács Ferenc) Corvini Domini kiadás 1997; *Dr. Takács Ferenc*: Mesélő Mátyásföld. Helytörténeti Füzetek 7. szám.